

PIKKUKAUPUNGIN LUMO

Mannermainen kävelykatu, puistonpenkit suihkulähteen ympärillä ja alkukesän aurinko. Hällanin ja Lammassaaren matalat ja tasaiset mökkirannat, venetsialaisviikonlopun viihtyisiä hämärä. Menneeseen maailmaan johdettava Aspegrenin puutarhan portti. Koulupuiston kalalampi. Skatan kapeat kadut, joilla aika hidastuu. Vanhan sataman rantatie. Fäbodan kalliot ja meri-ilman raikkaus, oli vuodenaika mikä tahansa. After Eightin kesäiset bändi-illat kodikkaalla sisäpihalla. Jaakonpäivien vilinä torilla ja keskustassa. Usko-toivo-rakkaus - symboleiden lempeä valo Isokadun yllä.

Nämä muistan Pietarsaaresta ajoilta, jolloin kävin kaupungissa pari-kolme kertaa vuodessa: kerran keski- ja syyskesällä sekä vuodenvaihteen tienoilla. Ennen edellisen vuosikymmenen vaihdetta mieleeni ei kuitenkaan ollut edes juolahtanut ajatus Pietarsaaresta kotikaupunkina.

Yrittäjyyttä harkitessani muistin seudulla asuvien toimittajattavien vakuuttelut siitä, kuinka mukavaa pikkukaupunkielämä on ja miten junayhteydet kuljettavat Pännäisistä näppärästi niin etelään kuin pohjoiseen. Päätös oli lopulta helppo: kaksinkertainen määrä neliöitä noin 170 vuotta silloista, Helsingin keskustan liepeillä sijaitsevaa kotia vanhemmasta talosta ja uusi osoite lähes Pietarsaaren torin laidalla ratkaisivat asian. Tuttujen kokemusasiantuntijoiden mielipiteillä oli kuitenkin merkittävä vaikutus muuttovalmiuden kypsymiseen, mikä seutukunnan rekrytointitilaisuuksia järjestävien on hyvä pitää mielessä!

“Kuin ulkomaille tulisi”, on moni kyläilemään tullut ystävä todennut. Tunne syntyy kaksikielisyydestä, puhuttujen kielten määrästä, kirkkokuntien kirjosta ja opiskelijoiden läsnäolosta. Sisämaasta tuleville merenrannat ja kalliot, peripohjalaiset peltomaisemat, puutaloidyllit ja paloaseman, kaupungintalon, tupakkatehtaan ja lukion kaltaiset vaikuttavien vanhojen rakennusten ryppäät lisäävät vaikutelmaa. Ulkomaihin vertaaminen kertoo, että kaupunki on jännittävä. Minustakin Pietarsaari on lähes yhdeksän vuoden jälkeen edelleen erilainen, piristävä ja virkistävä.

KUHERRUSKUUKAUDET - JA -VUODET

29 eri osoitetta. Niin monessa asunnossa olen elämäni aikana ehtinyt asua. Osoitteet jakautuvat reilun puolen vuosisadan ajalle, kahdeksalle paikkakunnalle kahteen maahan. Mutta milloin asunnosta ja paikkakunnasta tulee koti?

Pietarsaari on elämäni kahdeksas kotikaupunki, nykyinen osoitteeni on aivan kaupungin keskustassa. Olen kotoisin Pietarsaaren nuoremasta sisäsuomalaisserkusta, Äänekoskelta: parikymmentätuhatta asukasta, paperitehdas, pienteollisuutta. Lukion jälkeen olen ehtinyt opiskella Jyväskylän, Tampereen ja Manchesterin yliopistoissa, työskennellä Joensuun, Nokian ja Äänekosken kaupunginkirjastoissa, askarella viestinnän, valtionhallinnon ja valtakunnallisten kirjastopalveluiden parissa ja toimia muutaman vuoden yksinyrittäjänä. Tähänastisista kotikaupungeistani Manchester on suurin, vanhin ja läntisin, Joensuu itäisin. Tämän joukon ainoa metrokaupunki on Helsinki. Eniten järviä (160!) on Tampereella, vanhin yliopisto (1640 perustettu Turun akatemia) Turussa ja korkein mäki (258 m) Jyväskylässä.

Vaihtelevista maineistaan huolimatta yksikään kotikaupungeistani ei ole ollut a) sisäänpäinlämpiävä b) uusia tulijoita vieroksuva c) kylmäkiskoinen. Kaikissa kahdeksassa tutustuminen alkuasukkaisiin on ollut mutkatonta ja palveluita riittävästi. Näiden paikkakuntien joukossa edukseen erottuva - ja nykyisellään myös rakkain - on ehdottomasti Pietarsaari.

Muutaman vuoden pyrähdys pääkaupungissa, kolmas lajissaan, päättyi siis rauhallisen elämän ja omatahtisen työnteon toivossa Pietarsaaren lähes vuosikymmen takaperin. Osa ennusteesta meni pieleen: elämän leppoistaminen ja yksinyrittäminen sopivat huonosti yhteen, mutta kaupungista pidän yhtä paljon kuin muuttopäivänä. 1836 rakennettu puutalo, jossa on aikojen kuluessa synnytty ja kuoltu, alkaa olla asunnoista pitkäaikaisin ja tuntua eniten kodilta.

Nykyisellä aikaperspektiivillä omaa kaupunkiaan ei enää osaa tarkastella ulkopuolisen näkövinkkelistä, silmä ja mieli tottuvat pian näkemäänsä. Vielä kuitenkin muistan, mitkä asiat yllättivät ensimmäisinä kuukausina. Monet niistä ovat positiivisia jännitteitä luovaa tasapainottelua näennäisesti vastakkaisten asioiden välillä: käsityöläisyyden ja teollisuuden, luksustuotteiden valmistuksen ja arkisten tavaroiden tuotannon, seudun ulkopuolellekin kelpaavan grilliruuan ja gourmet-tasoisten kala-aterioiden, vanhan arvostuksen ja uuden nopean omaksumisen välillä. Missään muualla en ole myöskään törmännyt grillivaunuista

aamuyön tunteina myytäviin kiinalaisiin kevätrulliin! Enkä usko, että missään muualla olisin itse voinut päätyä mukaan ruotsinkielisen baptistiseurakunnan kuoroon.

Moni asia on Pietarsaaren muuttajalle helppoa. Asuntolaina-asiat pankissa hoituivat alkuvaiheissa sujuvasti, Concordia tarjosi aloittelevälle yrittäjälle arvokasta apua, uutta passia ei tarvinnut jonottaa viikkokausia. Kaikki sijaitsee lähellä: yksinyrittäjän konttorin virkaa toimittavat kahvilat ja kirjasto, konsertit, kaupat, kampus, puistot, puutarhat, puutalot.

KYLÄ KAUPUNGISSA, KAIKKI LÄHELLÄ

Pääkaupunkiseudulla brändätään asuinalueita kyläksi kaupungissa, Pasilan uudessa, suomalaisittain leveässä ja korkeassa Tripla-ostoskeskuksessa hotellin kahvila on nimetty Kyläksi. Pietarsaaren sijainti maaseudun kupeessa ja kaupungin kompakti koko tekee paikkakunnasta hyvässä mielessä kylämäisen. Wikipediassa kylä määritellään muun muassa näin: se on “pysyvän alueellisen kokonaisuuden muodostava pienehkö asutusyhteisö”, jossa “yhteisön jäsenten väliset suhteet ovat melko voimakkaat, joten ihmiset tietävät ainakin jossain määrin toistensa asioita tai ovat kiinnostuneita tietämään”¹.

Sitran tammikuussa 2020 julkistamissa megatrendeissä puhutaan myös maaseudun ja kaupunkien jännitteistä sekä uudenlaisista yhteisöllisyyden muodoista. Jo edellisten viisi vuotta aiemmin julkaistujen globaalien trendien yhteydessä puhuttiin yhteisöllisyydestä, joka pitää yhteiskuntaa ja yhteisöjä koossa. “Perinteisesti ihmiset mieltävät yhteisöksi perheen, suvun, kylän ja heimon. Yhteisöllisyys voi siis liittyä paikkaan tai aiheeseen. Kaupungistuminen on kuitenkin lisännyt persoonattomuutta, ja monet ovat kadottaneet yhteisöllisyyden tunteen.”² Jotain tästä yhteisöllisyydestä on kuitenkin Pietarsaaren kaltaisissa kaupungeissa jäljellä ja havaittavissa. Tai ehkä olen osa sellaista nykyajan heimoa, johon kiinnittyminen luo yhteenkuuluvuuden tunnetta: kulttuuria harrastava, yhteiskunnallisista asioista kiinnostunut keski-ikäinen nainen? Heimot, yhteisöt ja osallisuus toistuvat megatrendien tarkastelussa - ne ovat oleellisia myös monipaikkaista, useilla paikkakunnilla, vaihtelevissa rooleissa elävää ja työskentelevää nykynomadia

¹ Kylä. Wikipedia <https://fi.wikipedia.org/wiki/Kyl%C3%A4> osoitteessa käyty 16.2.2020

² Yhteisöllisyys. Sitra <https://www.sitra.fi/aiheet/yhteisollisyys/> osoitteessa käyty 17.2.2020

ajatellen. Tärkeää tässä yhtälössä on itselleni kuitenkin myös yhteys Pietarsaareen kotikaupunkina.

Itse elän ja ilmennän monipaikkaisuuden lisäksi useita Sitran tammikuussa 2020 julkistamia megatrendejä³: teknologian kehittyminen ja ulottuminen kaikkialle arkeen on mahdollistanut nykyisenkaltaisen työnteon, myös omalta osaltani. Paljon voi hoitaa verkon välityksellä, vaikka läsnäoloakin vielä toki tarvitaan. Kuulun myös väestön ikääntyminen ja monimuotoistuminen -otsikon alle: palkansaaja-yrittäjänä tasapainoilevana tulen -toivottavasti - pysymään työelämässä varsinaista eläkeikää pitempään.

Arjessa kylämäiseen pikkukaupunkikokemukseen kuuluu, että kaupoissa ja kahviloissa uusikin tulija muistetaan usein nopeasti ja palvellaan mutkattomasti. Junabussit pysäyttävät kysymättä vakiasiakkaan kotiportille. Tunne kanta-asiakkuudesta on mukava, kukapa meistä ei haluaisi tuntea yhteenkuuluvuutta ympäristönsä kanssa. Tämä on sitä edellä mainittua kylämäisyyttä, jossa yhteisön jäsenet tuntevat toisten kuulumiset ja ovat niistä kiinnostuneita. Toinen puoli kaupungin pienuutta on toki anonyymiyden puute: väkijoukkoon ei ole kokonaan helppo kadota, koska aina tulee vastaan joku, joka tuntee. Jo aiemmin mainitun kylämääritelmän mukaan ”omien salaisuuksien varjelu tällaisessa yhteisössä voi olla vaikeaa”. Asian voi tosin nähdä myös niin, että pikkukaupungissa en ole yksin, olen turvassa, minua ei unohdeta.

Huomaan löytäväni pikkukaupungin kylämäisestä olemuksesta vain hyviä piirteitä. Yksi niistä ovat lyhyet välimatkat. En ole koskaan omistanut autoa ja kuljen kaikki yli 100 vuosittaista työmatkapäivääni julkisilla liikennevälineillä. Muistan elävästi, kuinka Pietarsaareen muuton kynnyksellä paikalliset ystävät päivittelivät (silloista) auton puutettamme: ”men ni har så langt ti Prisma!” Luulin aluksi, että kyseessä oli vitsi. Matkat ovat kuitenkin kovin suhteellisia. Kolmen kilometrin etäisyys on isossa kaupungissa vielä ydinkeskustaa, täällä se ulottuu kaupungin laiduille ja ylikin. Kävellään pääsee maaseudulla pitemmälle! Jos isossa kaupungissa kauppaan on matkaa pari kilometriä, palvelu on lähellä. Täällä puolentoista kilometrin säteellä ulottuvillani on ainakin viisi erikokoista markettia.

³ Megatrendit 2020. Sitra <https://www.sitra.fi/julkaisut/megatrendit-2020/> sivulla käyty 17.2.2020

Katson kaupunkia ja sen keskustaa jalankulkijan perspektiivistä. Sieltä käsin tilanne näyttää hyvältä. Kotikaupungissa - ja muualla - nautin leveistä kevyen liikenteen väylistä, kävelykaduista ja kaduille levittäytyvästä kahviloista. Etelännummen kulttuurikortteli on itselleni juuri oikea asuinpaikka. Tien toisella puolella After Eight täynnä kahvia ja tapahtumia, museo putiikkeineen lähellä, työväenopisto naapurikadulla, kampuksesta puhumattakaan. Erityisesti minua ilahduttaa etelänummelainen yhteistyö, joka näkyy vuosittain teemapäivänä: yritykset, yhdistykset ja julkiset palvelut toimivat yhdessä, tekevät yhteistyötä, kaikki hoitavat kulttuurikorttelipäivänä sitä tehtävää ja roolia, joka parhaiten hyödyttää kokonaisuutta.

En ole yhdessäkään suuremmassa kaupungissa asunut strategisesti näin mainiolla paikalla. Konserttiin lähdistä voi tehdä äkkipäätöksen vielä kymmenen minuuttia ennen alkamisaikaa. Silloin kuin työmatkalainen säännöllisesti toistuviin harrastuksiin ehtii, välimatkasta asia ei ole kiinni. Työväenopistojen luennot ja kurssit, kuoroharjoitukset, lenkkeilyyn sopivat reitit, uimahalli, lukuisat kuntosalit ja ohjatut jumpat ovat kaikki näppärällä etäisyydellä. Hyväkuntoisen kohta kuusikymppisen kannalta tilanne on erinomainen. Monipaikkaiseen elämään, ennen epätyypilliseksi kutsuttuun, nykyisin yleistyvään yhdistelmään määräaikaaisia, osa-aikaisia palkkatöitä ja erimittaisia yrittäjän toimeksiantoja tällainen asuminen sopii varsin hyvin.

KESKUSTELUA KAUPUNGIN KESKUSTASTA

Suurin Pietarsaaren vuosiini osunut kaupunkimiljöön muutos ja myllerrys on ollut lähes kivenheiton päässä kotiovelta sijaitsevan Jakob Centerin ja toriparkin rakentaminen. Hanketta koskevaa keskustelua on ollut varsin kiinnostavaa seurata Facebook-ryhmissä ja lehtien palstoilla. Kaupungissa on aktiivisia keskustelijoita, väliin myönteisempiä, toisinaan negatiivisuuteen taipuvaisia, mutta kuitenkin aina halukkaita kertomaan mielipiteensä. Sosiaalisen median keskusteluissa Pietarsaaren torista ja sen surulliseksi koetusta tilanteesta on otettu vertailukohdiksi niin Kuopion kuin Kokkolankin torit. Itsekin olen viime vuosina huomannut eri puolilla Suomea liikkuessani kiinnittäväni erityistä huomiota siihen, mitä toreilla tapahtuu: onko myyntikojuja, esiintymislavoja, penkkejä ja perennoja. Myönnän myös itse päivitelleeni torin asfaltoitua pintaa, jota pidin kovin suoraviivaisena ratkaisuna. Mutta käsi ylös: kuinka moni on törmännyt muunlaiseen alustaan kotimaisten kaupunkien toreilla? Eivät kaikki muutkaan torit ole kauniisti kivettyjä.

Osa vertailuista onkin ollut epäoikeudenmukaisia. Parinkymmenen tuhannen asukkaan väestö ei riitä kovin monelle jäätelökioskille eikä mikään määrä myyntikojuja auta, kun väki kesäkeleillä kokoontuu puistoihin ja hiekkarannoille tai viihtyy kesämökillä / kotipihassa / naapurin grillipaikalla. On muistettava myös, että tori oli pitkään suljettuna ja osa toiminnoista siirtyi muualle, joiltain osin ehkä pysyvästikin. Tilanteeseen vaikuttaa sekin, onko paikkakunnalla muita yhteisiä olohuoneita, sisätiloissa tai ulkosalla. Meillä on kävelykatu ja kauppakeskusten parlamentit.

Näistä väliin hivenen masentavistakin debateista on syntynyt yhteisiä ideoita kuten kukkien tuominen raatihuoneen eteen. (Kasveista puheenollen, joka ikisessä kirjastojen nuorille järjestämässä kyselyssä ja asiakasillassa nuoret ovat toivoneet julkisilta tiloilta kodikkuutta, jonka yhtenä merkinä teinitkin pitävät viherkasveja. Näin on ollut niin Mynämäellä, Kokkolassa, Vaasassa kuin Pietarsaaressakin!) Samaan aikaan kun keskustelua käytiin suunnittelu oli taustalla edennyt ja heinäkuun helteillä tori pistettiin uuteen uskoon. Toimeliaat yrittäjät täyttivät torille tuodut lasipaviljongit. Kahvia, jäätelöä, ruoka-annoksia ja virvokkeita on jo pitkään saanut aivan aukion laidoilta.

Jo ennen torin remonttia olin usein miettinyt, mikä on lempipaikkani kaupungissa tai mikä on ystäville tärkein paikka kotikunnassaan. Onko se yleisötilaksi suunniteltu aukio, puisto, pysähtymiseen tarkoitettu tila vai luonnosta löytyvä piilopaikka, salainen oma soppi? Miten tilasta tulee kaupungissa paikka? Mistä tiedät, mihin tarkoitukseen paikka on suunniteltu? Miten aukiosta tulee tori, nurmikentästä puisto, aulatilasta odotushuone? Opasteet, sisäänkäynnit ja kalusteet tarjoavat vinkkejä siitä, miten tilassa on tarkoitus toimia. Jos julkisessa tilassa on tarkoitus viihtyä, tarjolla on tuoleja, ajanvietettä ja silmäniloa. Jos asiakas on tarkoitus saada nopeasti ulos, tyydytään seisomapaikkoihin ja penkkeihin, jotka eivät houkuttele viipymään. Kun tavoitteena on pistää kävijä tutustumaan koko tilaan, hahmotetaan asiakkaalle naapurimaasta lähtöisin olevan huonekalujätin tai urheiluliikeketjun tapaan kiitorata, joka ohjaa reittiä. Silloin kun julkisille paikoille ei toivota pitkäaikaisia istuskelijointa saati sitten pitkälle heittäytyviä väsyneitä kulkijoita, suurkaupungeissa penkit on suunniteltu niin, ettei niillä mahdu makaamaan. Muotoilu antaa enemmän tai vähemmän selkeitä vihjeitä siitä, mikä on toivottua ja sallittua. Me tarvitsemme vinkkejä siitä, miten toimia.

Jos vihjeet ovat selkeitä, kyseessä on paikka. Jos näet aukion, jossa on parkkiruutuja, autoja ja betoniporsaita, voit nopeasti päätellä, ettei tila ole tarkoitettu ihmisille vaan kulkuneuvoille. Jos näet vastaavan aukion, jonne on sinne tänne siroteltu mukavia penkkejä, puita ja kukkaistutuksia, on helppo istahtaa katselemaan ympäröivää menoa - tai rauhaa. Juuri tästä muutoksesta on keskusteltu huomattavan paljon Pietarsaareissa asumiseni aikana: onko kaupungin tori ihmisten viihtymistä varten?

Innokas keskustelu asian ympärillä osoittaa, että yhteiset tilat ovat tärkeitä. Keskustelu näyttää myös, että haluamme vaikuttaa. Osallistumiselle ja etenkin vaikuttamiselle on muotoutumassa ja jo syntynytkin myös muita kanavia kuin verkon keskusteluryhmät, vaikka niilläkin on toki roolinsa. Selvää on, että viihtyminen lisää hyvinvointia ja yhteinen, jaettu ympäristö kasvattaa yhteenkuuluvuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta ja sitä kautta lähiympäristön turvallisuutta.

KIELIKYLPY JA KIELIPUOLI POTILAS

Torin ja keskustan kehittämisen lisäksi kaupungissa puhuttaa (sic) kieli. Monille suomen- ja ruotsinkieliset sfäärit ovat kaksi erillistä maailmaa, Suomessa ja jopa Pietarsaareissa. Minulle ne ovat yhtä. Kotikieli ruotsinkielisen puolisoni kanssa on tosin minun näkökulmastani ikävä kyllä suomi. Saan joka tapauksessa puhua valitsemaani kieltä ja vaihtaa sitä kesken keskustelun. Olen aina ihaillut, kuinka notkeasti kaksikielistä keskustelua Pietarsaareissa käydään. Se oli itse asiassa ensimmäisiä asioita, joihin kiinnitin täällä vieraillessani huomiota. Tunnen itseni tervetulleeksi, arvostetuksi ja oloni turvalliseksi kummallakin kielellä, vaikka selvää on, että koti- ja äidinkieleni suomi sujuu itseltäni helpommin. Olen laulanut Madrigalenissa ja Betania-kuorossa, työskennellyt suomenkielisessä työväenopistossa, kouluttanut kaupungissa suomeksi ja ruotsiksi.

Tiedän kyllä, että tässäkin kaupungissa seisoo kielimuuri, joka ei ole seurausta siitä, että ruotsinkieliset estäisivät suomenkielisiä tai suomenkieliset ruotsinkielisiä osallistumasta tapahtumiin ja keskusteluihin. Väliin kuitenkin tuntuu, että molemmat kieliryhmät kaivautuvat syvemmälle kuoppiinsa, itse kaivamiinsa. Toki on niitä, jotka ovat mukana yli kielirajojen, mutta perinteet, rakenteet ja verkostot ohjaavat totuttuihin uomiin. Facebook-ryhmien keskusteluissa Pietarsaari näyttäytyy väliin kaupunkina, jossa harmitellaan suomenkielisten palveluiden puutetta ja uumoillaan ruotsinkielisten salaliittoja

kouluverkoston muutoksissa. Syksyisin ryhmissä toistuu harmittelu suomenkielisten kurssien pienestä määrästä työväenopistossa ja päivittely ruotsinkielisen tarjonnan moninaisuudesta. Keskusteluryhmien kaupungissa jakaudutaan niihin, jotka epäröivät ylittää kielirajoja ja niihin, jotka reippaasti laittautuvat kielitaidottominakin joogaan, tanssitunneille ja miekkailukursseille toisella kotimaisella. Keskustelujen Pietarsaari on kaupunki, jossa kielikylvetään ahkerasti ja toimitaan mutkattomasti kahdella kielellä sanataiteessa, lukiossa ja työväenopistoissa.

Onko ympäristöllä kieltä? Minkäkielinen on kävelykatu, tori tai Framin risteys? Mistä palveluiden kieli näkyy? Olen pistänyt merkille, kuinka käsitykset palveluiden ja paikkojen suomen- tai ruotsinkielisyydestä muuttuvat hitaasti. Mielikuvat vaikuttavat. Jos vanhastaan on kahvilaa tai kauppa totuttu ajattelemaan ruotsinkielisenä palveluna, käsitys on sitkeässä. Tämä näkyi varsin selvästi myös Pietarsaaren kulttuuripoliittista ohjelmaa kootessani muutama vuosi sitten. Kulttuurin tiloista ja toimijoista erityisesti kirjasto ja elokuvateatteri yhdistivät sekä suomen- että ruotsinkielisiä. Suomenkieliset mainitsivat Pietarsaaren suomenkielisen työväenopiston ja Pietarsaaren näyttämön ja ruotsinkieliset nimesivät suomenkielisiä vastaajia useammin After Eightin, Galleri Gron ja Arbiksen. Myös Schauman-sali ja Campus Allegro koettiin ruotsinkielisinä ympäristöinä.

Mutta mihin minä olen tervetullut? Itse koen, että kaikkialle! Yhdeksän vuoden aikana olen ymmärtänyt, ettei jokaiselle näin aina ole. Molemmat lähestymistavat ovat myös tarpeen: omankielisiksi koetut mutta ehdottomasti myös kieliryhmiä yhdistävät tilat! Itselleni kielikeskustelun kiihkeys on ollut yllättävää, koska henkilökohtaisesti se aiheuttaa varsin vähän päänvaivaa: työssäkäyvä, keskiluokkainen, valtaväestöön kuuluva, opinnoissa ja työelämässä ruotsin kieleen tottunut on monin tavoin etuoikeutetussa asemassa, myös tässä suhteessa. On kuitenkin yksi tilanne, jossa olen saanut terveellisen muistutuksen siitä, millaista on kuulua kielivähemmistöön ja joutua turvautumaan muiden apuun. Enkä nyt puhu ensimmäisten kuukausien murrejännityksestä, jolloin jääminen kahden ruotsinkielistä murretta puhuvan paikallisen kanssa aiheutti hurjaa pulssinnousua: paras oli vain nyökkäillä hymyillen kaikkiin kommentteihin, kun ei heti osannut päätellä, oliko keskustelukumppani kysynyt jotakin vaiko vain kommentoinut säätä. Suomenkielisenä olen tuntenut itseni epävarmaksi ainoastaan asioidessani lääkäriillä. Kun vuosi takaperin oli kyseessä potentiaalisesti vakava terveysongelma ja ensimmäinen tarjolla oleva aika osui nuorelle (kaikin tavoin lämpimästi, ammattimaisesti ja empaattisesti palvellelle) ruotsalaiselle

lääkärille, olin helpottunut kun sain mukaani vastaanotolle sairaanhoitajan. Hoitaja oli ruotsinkielinen, eikä hänkään selvinnyt kaikista käännöstehtävistä keskustelun aikana, mutta joka tapauksessa hänestä oli minulle tukea ja tunsin oloni rauhallisemmaksi. Asiaan liittyviä käsitteitä en todellakaan tuntenut hallitsevani ruotsin kielellä. Ymmärrän hyvin, että terveystalvelut toivoisi jokainen voivansa saada omalla kielellään. Muiden palveluiden kohdalla yritän mielelläni selviytyä ruotsiksi ja useimmiten se onnistuu.

Kun asukkaita on kaupungissa parikymmentätuhatta ja kielisuhteet 55% (ruotsi) ja 38% (suomi), tuntuu joskus kohtuuttomalta, että me vähemmistökieliset vaadimme kaikessa fifty-fifty-periaatetta. Tilaisuudet venyvät, jos juonnot toistetaan sanasta sanaan kummallakin kielellä, mainoksista tulee pitkiä ja leveitä, mutta selvää on, että virallisen tiedotuksen tulee hoitua yhdenvertaisesti sekä suomeksi että ruotsiksi, mistä päästäänkin parkkinointi-ilmiöön: tiedotuksen, viestinnän ja markkinoinnin konekielisiin käännöksiin - tai tahattomiin sanamuunnoksiin. (Parkkinointi-termi esiintyi aikojen alussa some-markkinoinnissa paikoitus-sanana korvikkeena, kun parkkivuolaa lanseerattiin.) Selvää on, että mielikuvien ja historian lisäksi käsitykseen palveluiden ja paikkojen kielestä vaikuttaa erityisesti viestintä! Tunne siitä että MINUT on huomioitu, että olen arvostettu asiakas ja asukas.

Viime vuosina viestinnästä on tullut helppoa. Yritykset, yhdistykset ja virastot saavat sanomansa julki lehti-ilmoitusten, esitteiden ja ilmoitustaulujen lisäksi sosiaalisessa mediassa ja verkon muissa kanavissa, nopeasti ja tehokkaasti. Siinä piilee myös viestinnän vaara: tiedonkulkua hidastavat välikädet kuten kääntäjät, kielentarkistajat ja tiedottajat on helppo ohittaa, kun julkaiseminen on näppärää ja maksuttomia käännohjelmia saatavilla. Piittaamattomat ja kankeat konekäännökset osuvat kuitenkin usein viestijän omaan nilkkaan ja oikolukijan palkkiosta säästäminen kostautuu, kun huomion vievät asiasisällön sijaan kirjoitusvihreet ja hämärät ilmaukset, joista ei osaa päätellä ovatko ne tahatonta vai tahallista huumoria.

Luova kielenkäyttö ja veikeät uudissanat ovat virkistäviä. Välinpitämätön käänno politiikka ja himpun verran sennepäin valikoidut ilmaukset sen sijaan saattavat suututtaa niin, että viestin vastaanottaja päätyy suoraan kilpailijan haaviin. Tai jättää ostamatta, hankkimatta tai osallistumatta kokonaan. Puolikielinen viestintä ei ainakaan rakenna halutunlaista brändiä eikä herätä luottamusta mainostajaa kohtaan. Jos viestijä on viranomainen, vastaanottaja saattaa miettiä, eikö olekaan vaivan arvoinen asiakas, kun tekstin kieliasun tarkistusta ja

oikolukua ei ole nähty tarpeelliseksi. Facebookissa kielenkäyttö voi olla vapaampaa ja epävirallisempaa kuin painetussa brosyyrissä, mutta sielläkään ei vastaanottajaa kannata aliarvioida - muuten hänelle tulee helposti tunne, että jos tästä ei välitetä, mahtaako muu olla firmassa kohdallaan.

Yksityishenkilöiden viestinnässä tärkeintä on, että osapuolet ymmärtävät toisiaan ja siinä auttaa hyvä tahto. Yritykset ja viralliset tahot ovat asia erikseen. Huono kieli viestii, ettei asiakasta arvosteta. Palvelun laatukin alkaa epäilyttää, jos viestintään ei ole viitsitty satsata. Mokia toki tulee joskus kaikille, mutta usein näkee viestintää, jossa on kyse enemmästä kuin pienistä painovirheistä. Kieli on myös saavutettavuuskysymys, esteetön viestintä on ymmärrettävää viestintää. Kaupungin teettämien asukaskyselyiden perusteella yksi kehittämiskohteista onkin kieliryhmien tasavertaisuus palveluissa ja viestinnässä. Kaupungilla on “tärkeä tehtävä saada kaikki asukkaat tuntemaan olevansa yhtä lailla kotonaan Pietarsaassa”⁴.

Aihe on hankala käsiteltävä: kukaan ei halua leimautua valittavaksi pahan ilman linnuksi, minäkään en missään nimessä tätä usein tohdi ottaa puheeksi. Itse lääkitsen ajoittaista kieliähdistustani pitäytymällä mainosten ruotsinkielisiin versioihin, käyttämällä verkkopalveluiden ruotsinkielisiä sivuja ja hengittämällä syvään. Ongelma ei lopulta häiritse arkeani millään lailla.

Tämän purkauksen lopuksi tärkein: tunnen ruotsinkielisiä, joille suomen kielen tuottaminen ja ymmärtäminenkin tuottaa vaikeuksia ja suomenkielisiä, jotka kokevat ruotsin kielen hankalaksi käyttää ja ymmärtää. Itse puhun ruotsia tänne asetuttuani jopa vähemmän kuin aikaisemmilla vierailuilla ja se hieman harmittaa. Tämä johtuu siitä, että paikalliset asiakaspalvelijat kääntävät kielen näppärästi ja nopeasti suomeksi, kun huomaavat, etten ole alkuperäisasukas. “Ein o tretti yksi kolmekymmentä” nauratti ensimmäisinä kesinä marketin kassalla useaan otteeseen. Miten ihanaa, että tarjotaan vaihtoehtot! Se mitä Pietarsaassa pitäisikin vahvistaa ja mitä muillekin voi esitellä mainiona mallina, ovat kaksikieliset käytännöt: arkisten kadunvarsikeskustelujen tapaan toimivat tilaisuudet ja tapahtumat, joissa kukin käyttää omaa kieltään. Vaikuttavimmat hetket kaksikielisyydestä olen kokenut Jaron

⁴ Pietarsaaren kaupungin strategia 2017-2025 <https://www.jakobstad.fi/assets/1/Uploads/Pietarsaaren-kaupungin-strategia-2017-2025.pdf> sivulla käyty 16.2.2020

ottelukatsomossa, sillä missäpä muualla omaa joukkuetta kannustetaan tarjoamalla molemmat kielivaihtoehdot: hyvä Jaro bra Jaro!

ETÄTYÖLÄISEN ELINEHDOT

Puolisoni on todennut, että äkilliseen suurkaupungin nälkään tehoaa Helsinki, minne juna kuljettaa alle neljässä tunnissa, kun ”tahtoo nähdä yli kaksikerroksisia taloja ja ihmisiä, joille ei ole sukua”. Koska matkustan paljon työssäni, enkä asu synnyinseudullani, en tarvitse pääkaupunkiseutua edes näistä syistä.

Mutta liikenneyhteydet ovat kuitenkin tärkeitä, vaikka kuinka viihtyisi uudessa kotikaupungissaan. Jotta tulijat saa jäämään, pitää huolehtia että he pääsevät helposti pois! Julkisin varoin tuetut junabussi-yhteydet ovat itselleni korvaamaton palvelu: jos olisin taksien varassa Pännäisten asemalle kulkiessani, olisin jo joutunut harkitsemaan muuttoa parempien ratayhteyksien varrelle. Itse teen työni enimmäkseen muualla Suomessa sijaitseville toimeksiantajille, mutta veroni maksan kotikaupungilleni Pietarsaarelle. Silloin oleellista on, miten Pietarsaari helpottaa etätyöläisen ja matkatyöläisen elämää: kuinka kaupunki varmistaa, että minä ja muut kaltaiseni haluavat pysyä täällä, vaikka työ ei sido kaupunkiin. Toisinkin voisi olla: työnantaja voi sijaita täällä, työn suorituspaikka puolestaan toisaalla. Yhtä lailla kaupunki voi houkuttaa paikallisia yrityksiä työelämän joustoihin, jotka mahdollistavat etätyön muualla kuin Pietarsaassa - vaikka palkansaajan tai freelancerin verotulot eivät jäisi kaupunkiin, tänne sijoittunut yritys on kaupungille plussaa.

Tarvitaanko Pietarsaassa etätyötä tukevia palveluita ja rakenteita? Riittävätkö kahvilat ja kirjasto työtiloiksi? Toki freelancer tai yksinyrittäjä on voinut myös vuokrata työtilan vaikkapa kampukselta, mutta entäpä etätyöläisten verkostot ja avoimemmat co-working-tilat? Ainakin toimiva langaton verkko, riittävä määrä pistorasioita ja taattu kahvin saanti ovat tärkeitä etätyöläisille - ja paikallisille opiskelijoille.

VERTAILUN YLLÄTTÄJÄ: PIETARSAARI!

Missä Pietarsaari sitten voittaa, missä häviää aikaisemmille kotikaupungeilleni? Jos tarkastelee Facebook-keskusteluiden Pietarsaarta, kyseessä on kaupunki, jossa ei osata ajaa liikenneympyröissä, missä autoilijat eivät ymmärrä pysähtyä suojatien eteen eivätkä nuoret

tiedä, että juna voi tulla, kun Framin risteyksessä on puomi alhaalla. Facebookin ryhmissä esiintyy kaupunki, jonka mopopojat ja -tytöt häiritsevät asukkaiden yöunta ja illan rauhaa, vieraat koirat haukkuvat pihamailla ja jokamiehenoikeuteen vetoavat kaupunkilaiset käyvät putsaamassa tontinomistajan metsän mustikoista. Mutta vastaavasti sama Pietarsaari on kaupunki, jonka asukkaat kiittävät koskettavista konserteista, puistoissa järjestetyistä tapahtumista ja tuntemattomien ystävällisyydestä hädän hetkellä, kun kaupan kassalla huomaa, että lompakko on unohtunut, lapsi on eksynyt tai turisti ei löydä omin avuin perille. Sosiaalisen median keskustelujen Pietarsaari on kaupunki, jonka asukkaat poimivat löytötavarat talteen ja näkevät vaivaa selvittääkseen niiden oikeat omistajat. Keskusteluryhmien kaupungissa asukkaat moittivat jätehuoltoa roska-astioiden hitaasta tyhjentämisestä, mutta myös asukkaita välinpitämättömästä roskaamisesta. Samojen keskusteluryhmien Pietarsaareissa kiitetään ilmaisia hyötykäyttöasemia ja kehuaan kirpputoreja ja niiden ylläpitäjiä. Tässä keskustelujen kaupungissa aktiiviset asukkaat kokoontuvat perjantaisin raatihuoneen portaille muistuttamaan ilmastonmuutoksesta ja ympäristönsuojelun tärkeydestä.

Myös minulta ropisee pisteitä samoille asioille: asukkaiden aktiivisuudelle ympäristöajattelussa, samoin arvostan ilmaista ja toimivaa Ekosroskin hyötykäyttöasemaa, lukuisia kirpputoreja, jotka myös edistävät toiminnallaan monenlaista hyvää ja Reko-lähiuokarenkaita. Alusta saakka minua on ihastuttanut kaupungissa After Eight, laajemmassakin mittakaavassa ainutlaatuinen sosiaalisen yrittämisen, yhdistystoiminnan ja kolmannen sektorin palveluiden yhdistelmä. Pienet välimatkat ovat ehdottomasti plussaa (konsertin väliajalla ehtii tarvittaessa kotiin vessaan). Kulttuurin ja muiden palveluiden valikoima ei toden totta vertailuissa jää häpeään, joissakin tapauksissa pieni Pietarsaari on isompiaan edellä. Kahviloiden tämänhetkiset aukioloajat ovat pienen kaupungin mittakaavassa toimivat, pitsat ovat maistuvia, lounastarjonta suorastaan erinomainen. Kaupungissa on väkilukuun nähden vaikuttava määrä ammattitaitoisia ja innostavia joogaopettajia, jumppaohjaajia, henkilökohtaisia valmentajia ja liikuntapaikkoja. Kodikkuuden ja eksotiikan yhdistelmä toimii, kielten ja kulttuurien moninaisuus ja opiskelijoiden läsnäolo tuntuvat hyvältä.

Pietarsaareen toivon jatkoa hyvälle asukkaiden osallistamiselle erilaisten tilojen ja palveluiden suunnittelussa sekä virallisen viestinnän ja julkisten palveluiden tasalaatuista kaksikielisyyttä. Kaupunkisuunnittelu on arvojen ohjaamaa, samoin kuin omaehtoinen

kansalaistoiminta. Kaikki valinnat perustuvat siihen, mitä pidetään tärkeänä, säilyttämisen arvoisena. Jos moniarvoisuus ja tasa-arvo ovat tunnustettuja arvovalintoja, sen toivoo rohkeasti näkyvän kaikessa toiminnassa, ei vain asukkaiden aktiivisessa liikehännässä. Yritysten viestinnässä ja brändäyksessä tuodaan tänä päivänä usein esille yritystä ja sen kohderyhmiä yhdistäviä arvoja: näitä asioita haluamme edistää, näitä pidämme tärkeinä! Kunnat voisivat huomattavasti enemmän hyödyntää samaa: yhdenvertaisuus, moninaisuus, ympäristöystävällisyys ja hyvinvointi kiinnostavat niin nykyisiä kuin potentiaalisia uusia asukkaita! Arvoihin perustuva viestintä ja arvojen viestiminen vetoaa ikäisiini ja todennäköisesti etenkin nuorempiin sukupolviin vähintään yhtä paljon kuin lista tarjolla olevista palveluista tai saatavilla olevista omakotitonteista.

Ehkä osallistavan budjetoinnin keinoin olisi mahdollista yhdistää arvovalintojen esilletuominen ja kuntalaisten vaikuttamismahdollisuudet. Jos asukkailla olisi tietty summa vaikkapa kävelykadun tai torin elävöittämiseen, miten eurojen käyttämisestä päätettäisiin yhdessä? Esimerkkejä isommista ja pienemmistä hankkeista löytyy kirjastoista koulunpihojen uudistamiseen.

Näen tietenkin asukkaana sitä, mikä itselleni on tärkeää. Kuulun valitsemiini viiteryhmiin, tartun itseäni kiinnostaviin asioihin. Lapsiperheen vanhemmalle tärkeitä olisivat todennäköisesti neuvola, päivähoito, terveyspalvelut ja lapsiystävällinen asuminen, kaupunkiin tulevalle opiskelijalle ehkä edullinen asunto ja mukavat kahvilat. Mikäli olisin teini, harmittelisin ehkä sellaisten hengauspaikkojen puutetta, missä ei tarvitse osallistua, olla aktiivinen eikä tehdä mitään erityistä. Eläkeläisenä arvostaisin varmasti lähipalveluita ja terveydenhoitoa - mikä alkaakin olla lähinnä itseäni. Mutta keski-ikäiselle joustavia työaikoja noudattavalle kokopäivätyötä tekeväälle kaupungissa on pientä viilausta lukuun ottamatta kaikkea. Joku muu saattaa kiinnittää katseensa toisenlaisiin teemoihin ja yksityiskohtiin. Minun Pietarsaareni on avoin, kompakti, kylämäinen, moninaisuutta arvostava, erilaisuutta ymmärtävä, kulturelli kaupunki.